

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ЗАМЕСТНИК МИНИСТЪР-ПРЕДСЕДАТЕЛ
ПО ПРАВОСЪДНАТА РЕФОРМА И
МИНИСТЪР НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ

Изх. № 01-00-235/ 06.08. 2018 г.

ДО

Г-ЖА МИЛЕНА ДАМЯНОВА

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА КОМИСИЯТА
ПО ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

УВАЖАЕМА ГОСПОЖО ДАМЯНОВА,

В отговор на Ваше писмо с изх. № КН-853-09-10 от 22.06.2018 г. във връзка със Законопроект за българския език № 854-01-54, внесен от г-н Волен Сидеров и група народни представители на 04.06.2018 г., който предстои да бъде обсъждан в Комисията по образованието и науката на Народното събрание, Министерството на външните работи изразява следното становище:

Целта на законопроекта за осигуряване на условия за опазване и обогатяване на българския книжовен език и запазването на езика като основа на българската национална идентичност следва да бъде подкрепена. Изучаването и ползването на българския език е право и задължение на българските граждани, а изучаването на майчиния език е право на гражданите, за които българският език не е майчин съгласно нормата на чл. 36 от Конституцията на Република България. Постигането на целите на закона следва да бъде съобразено с основния закон на страната ни и закрепените в него основни права и свободи.

Видно от разпоредбите на чл. 1 – 4 от законопроекта, а също така и предвид приложените към него мотиви, с предложения нормативен акт с ранг на закон се създава нова правна рамка в българското законодателство на правилата за проучване и осигуряване на единство на българския книжовен език, включително институционалната рамка за кодификация на нормите му. В сравнителноправен план съществуват няколко модела за регламентиране на тези обществени отношения, институционализирани в България още през 1950 г. с приемането на 936-то разпореждане на

Министерския съвет от 27 ноември 1950 г. С този акт Министерският съвет възлага на Института за българския език към Българската академия на науките да „проучва и внася единство в измененията на правописа, изникващи с развитието на езика и езиковата култура, които периодически да прави достойние на нашата общественост чрез официалните известия на Академията“. Основата на официалния книжовен български език е издаваният от Института пълен правописен речник. За разлика от този подход в други държави със специален закон се създават Комисии и Съвети¹, които изпълняват посочените функции, възложени у нас на Института на БАН. Поради новото и различно концептуално виждане, заимствано от други правни системи, смятам, че въвеждането му в страната ни е необходимо да стане след широка дискусия със заинтересованите страни и детайлен анализ, за да бъдат постигнати трайни и устойчиви резултати, като се вземат предвид съществуващите институции и функциите, които имат за опазване и обогатяване на българския език.

Конституцията на Република България в чл. 36, ал. 3 предвижда със закон да бъдат уредени случаите, в които се използва *само официалният език*. Примери за законодателство, уреждащо тези случаи, са изричните разпоредби на чл. 4 от Гражданския процесуален кодекс „Съдебен език, преводачи и тълковници“, чл. 21 „Език, на който се води наказателно производство“ на Наказателно-процесуалния кодекс², чл. 181 от Изборния кодекс и чл. 14 от Административнопроцесуалния кодекс³. По отношение на документите на чужд език в производствата също съществуват специални норми⁴. Относно нормативните актове разпоредбата на чл. 9 от Закона за нормативните актове предвижда формулирането им на „общоупотребимия български език“. С оглед на това, че конституционната норма предвижда задължителната употреба *само на официалния език като изключение, подлежащо на регламентиране със специални норми с ранг на закон, отчитайки особеностите на конкретния случай*, е необходимо да се направи преценка на използвания подход за уреждане на обществените отношения с чл. 1, алинеи 2 и 3.

Следва да бъде подкрепено създаването на правна уредба относно употребата на официалния език, както това е предвидено в ал. 3 на чл. 36 от Конституцията. Тя следва обаче да се основава на подробен анализ на действащата правна уредба и конституционната рамка на основните начала, неразривно свързани с „върховния конституционен принцип на защита на човешкото достойнство“ (така решение № 21 от 1996 г. на Конституционния съд по к.д. № 19/96 г.), свободата на съвестта и на мисълта (чл. 37, ал. 1 от Конституцията), ползване на майчиния език – чл. 36, ал. 2“ (решение № 2 от 1998 г. по к.д. № 15 от 1997 г.), единство на българската нация (Преамбюла, чл. 1, ал. 3, чл. 2, ал. 1, чл. 44, ал. 2 от Конституцията), признаването на съществуването на различия, включително и *езикови*, съответно на носители на такива различия. (така решение № 4 от 1992 г. на Конституционния съд по к.д. № 1/91 г., решение № 21 от 1996 г. по к.д. № 19/1996 г.), международните актове, по които Република България е страна.

¹ Във Франция напр. Закон № 94-665 от 4 август 1994 г. относно използването на френския език. В Литва напр. Закона за държавния език от 31 януари 1995, посл. изм. 13 юни 2002 г.

² Нормата изрично регламентира, че наказателното производство се води на български език. Предвидена е възможност за защита на лицата, които не владеят български език.

³ Посочва се, че производствата по АПК се водят на български език. Ал. 2 на чл. 14 от АПК регламентира изключение за лицата, които не владеят български език като предоставя възможност да се ползват от „родния си или друг, посочен от тях, език“.

⁴ Напр. чл. 14, ал. 3 АПК. Също така чл. 55 от Данъчно-осигурителния кодекс.

С разпоредбата на чл. 8 от законопроекта се предвижда създаването на Български културен институт „Св. Св. Кирил и Методий“, чиято дейност да се ръководи и контролира от министъра на външните работи. На този институт е предвидено да се възложи провеждането на българската културна политика зад граница, приобщавайки както българите по света, така и запознавайки чуждите народи с достиженията на българската култура; създаването на условия за изучаване и сертифициране на българския език в чужбина и получаване на съответното удостоверение за нивото на владението му; подпомагането на българите в чужбина, които желаят да кандидатстват в български висши учебни заведения и координирането на дейността в сферата на културата на българските държавни институции и посолства в чужбина.

Обучението на български език зад граница е сред приоритетните задачи на дирекция „Образование на българите зад граница и училищна мрежа“ – Министерство на образованието и науката. Сертифицирането на българския език в чужбина и издаването на съответно удостоверение за степен на владене без съмнение също е функция на Министерството на образованието и науката. При това тези дейности следва да са съобразени с действащите в ЕС норми в образователния сектор, също в компетенциите на Министерството на образованието и науката. Следва да се отбележи, че от април 2018 г. е в сила споразумение между Министерството на образованието и науката и Софийския университет, чийто Департамент за езиково обучение осигурява сертифицирането на знанията по български език като чужд език и така подпомага българските ученици и студенти зад граница. Департаментът за езиково обучение има права да провежда онлайн тестове и да определя нивото на владене на българския език, като издава и международно признати сертификати.

Необходимо е по-подробно дефиниране на функциите на Института така, че да не влизат в колизия и дублират тези на Министерството на образованието и науката, на Министерството на културата, на Държавната агенция за българите в чужбина, на Националния съвет за българите в чужбина, създаден със Закона за българите, живеещи извън Република България и на Държавния културен институт към министъра на външните работи. От детайлизиране се нуждаят и прехвърлянето на компетенции или установяване на нов институционален баланс между МВнР, Министерството на културата и Министерството на образованието и науката, както и Държавната агенция за българите в чужбина, които отговарят за провеждането на тези политики в чужбина и разполагат с натрупан опит.

Всяко едно решение, което предвижда осъществяването на дадена държавна политика да бъде възложено на определена институция, следва да бъде подкрепено. Следва да се държи обаче сметка и за това да няма припокриване на функции между отделни институции. В този смисъл сме на мнение, че създаването на предвидения в чл. 8 от законопроекта институт подлежи на допълнително обмисляне на концепцията, структурата и функционирането на подобен български културен институт с участието на отговорните институции, академичната общност и обществеността. Следва да се отбележи, че при законодателно решение за създаването на Български културен институт „Св. Св. Кирил и Методий“ към министъра на външните работи, това следва да намери отражение и в изменение на Закона за дипломатическата служба, който съдържа общата

уредба на принципите, организацията и дейността на дипломатическата служба и второстепенните разпоредители към министъра, включително на Държавния културен институт. Ефективната работа на предложената нова структура изисква подсигуриването на значителен финансов и кадрови ресурс. Необходимите материални и човешки ресурси за обезпечаване функционирането на Български културен институт „Св. Св. Кирил и Методий“ биха могли да бъдат определени, след като се изясни детайлно устройството и дейността на института. Следва да се има предвид и § 16, ал. 1 от ПЗР към Закона за изменение и допълнение на Закона за администрацията (изм.,бр 85 от 2017г.), съгласно който общо числеността на персонала на администрацията на изпълнителната власт по чл. 36 - 38, установена в съответните устройствени актове към датата на влизането в сила на този закон, не може да бъде увеличавана. В щатната численост, определена в Устройствения правилник на Министерството на външните работи, не са налице свободни щатни бройки, с които да бъдат извършени компенсирани промени.

В редица европейски държави са създадени специални институти/институции със сериозни програми и значителен финансов ресурс, насочени към популяризиране, подпомагане, насърчаване и развитие на изучаването на съответния език, култура, традиции и познания за конкретната държава, чийто опит би могъл да се ползва като отправна точка. Португалският институт „Камоеш“, например, е на подчинение на министъра на външните работи, като по данни за 2017 г., разполага с бюджет от близо 65 млн. евро и с щат от 173-ма служители, 361 преподаватели по португалски език и още 18 координатори в чужбина. Институтът „Сервантес“ е юридически самостоятелна институция към МВНР на Кралство Испания, разполага с отделен бюджет и има свои ръководни органи, като осъществява административна координация с министерствата на външните работи, на финансите, на образованието и на културата, които имат свои представители в административния му съвет.

Разпоредбата на чл. 21, ал. 2 в сегашната си редакция е неясна и би довела до прекомерни финансови ангажименти за държавния бюджет във връзка с осигуряването на превод на всички работни езици. Следва да се подчертае, че само броят на работните езици на институциите на ЕС (Парламент, Съвет, Комисия) е различен и може да се променя от два/три до 24 работни езика. В този смисъл цитираната в законопроекта сума /100 хиляди лева/, необходима за прилагането му не би била достатъчна за постигането на целите на законопроекта.

Отделно от горното следва да се отчете, че всяка международна организация има свои правила за провеждане на събития, както и свои работни езици и условия за извършване на преводи, които следва да се съобразяват при провеждането на съвместни дейности. Провеждането им единствено на български език с осигурен превод на работните езици ще удвои необходимото за провеждането им време.

Специално внимание заслужава Глава Шест „Официална употреба на чужд език“ от проекта на Закон. Въз основа на суверенното равенство на държавите официалните посещения и двустранните международни преговори се провеждат на български език. Обичайните норми на дипломатическия протокол предполагат като правило официалните длъжностни лица да се изразяват на официалните езици на държавите. С оглед на това чл. 28, ал. 1 от проекта на Закон създава неправилен подход предвид целите на този акт, изрично посечени в чл. 3 от него. Именно по отношение на двустранните международни договори чл. 12 от Закона за

международните договори на Република България регламентира съставянето им в два еднообразни екземпляра, всеки от които на *български език* и на езика на другата държава. Изготвянето на превод на български език при договарянето на многостранни договори в рамките на международни организации е предвидено в чл. 7, ал. 1 от Закона за международните договори на Република България, включително и с оглед обнародването им в Държавен вестник съгласно чл. 5, ал. 4 от Конституцията.

В заключение Министерството на външните работи застъпва позицията, че статутът на българския език като официален език за Република България, правата, задълженията и редът за неговото използване са определени в чл. 3 и чл. 36 от Конституцията на Република България. Необходимостта и целесъобразността от изработване и приемане на специален закон за българския (книжовен) език, включително неговият обхват и приложно поле, би следвало да бъдат обсъдени и преценени от компетентните национални институции, академичните среди, българските граждани, в съответствие с националното законодателство и международните инструменти, по които България е страна.

С уважение,

Екатерина Захариев
Заместник министър - председател по пр
министър на външните р

